

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
м. Київ, МАУП, 27 жовтня 2006 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

ББК 63.3(4УКР)я43
С76

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”)

Становлення і розвиток української державності: Матеріали Всеукр.
С76 наук.-практ. конф., Київ, МАУП, 27 жовт. 2006 р. — К.: ДП «Вид. дім
«Персонал», 2008. — 408 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-972-7

У пропонованому збірнику подано статті учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43

ISBN 978-966-608-972-7

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ЗМІСТ

Щокін Г. В. <i>Вітальне слово</i>	6	Утвенко В. В. <i>Фіскальна політика Гетьманату за правління Кирила Розумовського</i>	73
Головатий М. Ф. <i>Етнічна ідентифікація українства: чому вона потрібна</i>	7	Омельчук В. В. <i>Механізм інтеграції національних меншин та їх особливості</i>	79
Яременко В. В. <i>Розмисел з примруженим оком про українську державну залежну незалежність або незалежну залежність</i>	15	Вознюк П. Ф. <i>Іноземний геополітичний лобізм в Україні</i>	91
Шилов Ю. О. <i>Найперша у світі державність і походження українського козацтва</i>	21	Пиріг П. В. <i>До питання про становлення Української державності під час визвольної війни українського народу середини XVII ст.</i>	100
Прилуцький Р. Б. <i>Про роль права у становленні української державності</i>	37	Омельчук В. В., Омельчук М. В. <i>Державна політика Гетьманату щодо інституційного забезпечення судової реформи 1760–1763 років</i>	110
Сацький П. В. <i>Економічна частина договорів, підписаних у Брест-Литовську, і статус Української Народної Республіки як держави на міжнародній арені</i>	48	Доманський В. А. <i>Щодо захисту Української держави і суспільства від катаклізмів та надзвичайних ситуацій (організаційно-правовий аспект)</i>	118
Мищак І. М. <i>Механізми державного підпорядкування і радянізації Західної України в 1939–1941 рр.: політико-правовий аспект</i>	56	Наумов В. Л. <i>Права людини у контексті конституційних засад інформаційних відносин в Україні</i>	121
Тимофієнко Л. П. <i>Актуальні проблеми управління інтелектуальною власністю в контексті приєднання України до СОТ</i>	63	Солдатенко В. В. <i>Інвестиційно-інноваційна модель — шлях до зростання економіки України</i>	126
Бадунь Г., Марценюк Н., Славінський А. <i>Політична опозиція в Україні після президентських виборів 2004 року: від інаугурації Президента України Віктора Ющенка до відставки уряду Юлії Тимошенко</i>	66	Базась М. Ф., Левочко М. Т. <i>Особливості взаємодії моделі і моделювання в економічній освіті</i> ..	134
		Малютін І. А. <i>Провідна роль держави у превалюванні моральних принципів у праві</i>	138
		Данішевський Г. В. <i>Ринкові відносини і національні інтереси</i>	142

ІНОЗЕМНИЙ ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЛОБІЗМ В УКРАЇНІ

Становлення і розвиток української державності, с. 91–99

Унікальність географічного розташування України завжди робила її полем реалізації найрізноманітніших цивілізаційних проектів. У добу глобалізації та інформатизації іноземний тиск на наше суспільство закономерно посилюється, набуваючи все більш різноманітних форм — від “м’якого” ідейно-політичного впливу на масову свідомість до залаштункового лобіювання у сфері державної політики й управління.

Загалом терміни “лобі” і “лобізм” у своєму класичному значенні застосовуються для позначення впливу певних заінтересованих груп на законодавчу гілку влади. Саме таку першооснову цих понять виокремлюють, наприклад, Вебстерівський словник, Американська енциклопедія та Блекуелівська енциклопедія політичних інститутів [9, 1448; 8, 633; 7, 377].

Втім, у сучасному світі зміст і сфера лобістської діяльності розширюються. Так, один із вітчизняних політологічних словників трактує її як “... діяльність соціальних груп, які відстоюють свої особливі політичні інтереси, груп тиску на органи законодавчої і виконавчої влади” [4, 310].

Деякі автори йдуть ще далі, розкриваючи специфіку лобізму у новітніх умовах. Він розглядається, зокрема, як “система і практика реалізації інтересів різних груп, союзів,

об’єднань громадян, субстрат і субеліт, корпорацій тощо шляхом організованого впливу на законодавчу та адміністративну діяльність державних органів” [5, 449]. Констатується, що майже будь-яке лобіювання нині “... спрямоване на пошук підтримки не лише з боку представницької влади, а й з боку політичних партій, бюрократії й громадських установ, а також громадськості в цілому через посередництво мас-медіа” [6, 134].

Лобізм як політична технологія — це “специфічна система функціонального представництва групових інтересів в органах державної влади, що у найрізноманітніших напрямках перекриває й доповнює систему парламентського представництва і компенсує відсутність такої системи у виконавчих органах влади” [3, 85].

Сама по собі практика лобіювання не є небезпечною (навпаки, вона часто сприяє оптимізації управлінських рішень), проте може зумовлювати низку загроз. Серед них насамперед треба виокремити такі: превалювання групових інтересів над загально-суспільними; ймовірність застосування незаконних методів впливу (підкуп, шантаж та ін.); нерівність можливостей суб’єктів лобіювання, невідповідність між значущістю певного соціального замовлення і впли-

вовістю його лобістів; навпаки, ситуація абсолютної рівності таких можливостей, коли ухвалення нагальних рішень гальмується внаслідок цілковитого балансу дії та протидії [3, 86].

В Україні лобізм перебуває ще на стадії становлення й "... характеризується діяльністю різних груп тиску, котрі здійснюють вплив на законодавчу і судову влади, діють при державних органах, всередині й зовні останніх" [4, 311].

Спробуємо висвітлити найбільш значущі канали просування іноземних стратегічних інтересів лише українськими політичними чинниками. Виходячи із сучасного широкого розуміння лобістської діяльності, в якості агентів іноземного впливу розглядатимемо не лише лобістів у прямому значенні цього терміна (діячів і структури, що спеціалізуються на відповідній діяльності), а насамперед бізнесово-політичні групи, партії, окремих політиків, посадовців та експертів, а також аналітичні PR-структури та засоби масової інформації. Усі вони в існуючій політико-правовій системі є де-факто лобістами, оскільки не можуть безпосередньо впливати на рішення геополітичного характеру. Адже повноваження парламенту в зовнішньополітичній сфері є здебільшого символічними, а уряд насправді не надто залежить від політичних партій (радіше має місце зворотна залежність). Тому геополітична активність всіх названих суб'єктів зводиться переважно до впливу на вищих посадових осіб і громадську думку з метою інспірування тих чи інших державно-управлінських рішень.

Насамперед розглянемо потенціал тих сил в Україні, які обстоюють ідею тіснішої інтеграції з Росією та іншими державами СНД. Найприкметнішою ознакою часу стало перебрання ініціативи у цьому сегменті лобістсь-

кого спектра партіями та політиками, що декларують переважно ліберальні цінності, замість традиційно промосковських комуно-соціалістичних сил. Очевидно, за цим стоїть зміна акцентів у політичних уподобаннях самого офіційного Кремля, натхненного ідеями "ліберального імперіалізму".

Відповідний сектор проросійського лобі в Україні репрезентований насамперед політичними, медіа- та аналітичними структурами, що їх контролюють фінансово-промислові групи (ФПГ) Сходу та Півдня країни. Слід зазначити, що ці угруповання мають складні й непрозорі зв'язки між собою і з іншими політичними силами, а також справляють вплив — як офіційний, так і тіньовий — на діяльність центральних і місцевих органів державної влади. Що ж до мотивів геополітичної заангажованості, то вони є досить зрозумілими: окрім "зразкового" радянського минулого, бізнес значної частини ділової еліти Південного Сходу безпосередньо залежить від стану відносин Києва із Російською Федерацією та іншими партнерами по СНД.

Відтак відповідні ФПГ активно лобіюють стратегічну орієнтацію на Москву та подальше зближення (аж до уніфікації) з нею в усіх сферах: економічній, правовій, гуманітарній та ін. Головною пропагандистською тезою, використовуваною ними та підконтрольними їм ЗМІ, є політична, економічна й культурна вищість, розвиненість Росії порівняно з Україною. З цього випливає необхідність узгоджувати зовнішню політику, господарське та соціально-культурне життя нашої країни передусім із Кремлем. Втім, такі ідеї поділяють всі проросійські сили. Характерною ж рисою зазначених вище груп є використання ідеології лібералізму й

космополітичного прагматизму (на противагу націоналістичному чи православному ідеалізму). Так, характерною є цитата з газети “Київській телеграфъ”: “Для України ... питання реального суверенітету в будь-якій сфері ... становлять інтерес лише в ракурсі: допомагає чи заважає суверенітет економічному зростанню” [1, 11]¹.

У публічній пропаганді “ліберальні промосковці” — на відміну від “червоних” ретроградів — зазвичай намагаються поєднувати проросійську риторику з проєвропейською. Причому відповідно до тактики президента Путіна та його речників Захід у риторичі цих вітчизняних лобістів здебільшого чітко диференціюється на “добру стару Європу” (Франція, Німеччина, Іспанія, Бельгія та ін.) та “агресивну вісь” (США та Велика Британія, ще до них додається більшість східноєвропейських держав на чолі із Польщею). Головне пропагандистське гасло цього лобі “для масового вжитку” є по суті незмінним ще з кінця 2001 р., коли його вперше сформулював Андрій Деркач (активний на той час промосковський лобіст): “До Європи — з Росією!”. Саме на цьому ґрунті в очах громадськості намагаються формувати цілісну картину відносин у рамках трикутника “Москва — Україна — Європа”.

Контрольовані відповідними лобістами ЗМІ (слідом за російськими) просувають тезу про новітній “європейський вибір” Москви, що його нібито остаточно зроблено президентом Путіним. Ситуативне зближення Росії із країнами “старої Європи” подається як зміна її геополітичної орієнтації та водночас як готовність

ЄС до тісної співпраці з Кремлем. Звідси робиться висновок: Росія нібито готова до євроінтеграції економічно й політично, причому її перспективи в цьому процесі є кращими, ніж в Україні. Відтак найкращим способом входження України до Європи нібито є “координація зусиль” з Росією. З іншого боку, різке посилення російського тиску на Україну (після “помаранчевої революції” та обрання президентом держави Віктора Ющенка) парадоксально характеризується як спроба “прагматизації” й “оптимізації” двосторонніх відносин.

У зв’язку з цим варто зазначити, що незважаючи на всю суперечливість ідеї “руху до Європи з Росією” вона не є безперспективною, оскільки здається яскравою альтернативою традиційним “біполярним” підходам до визначення геополітичного майбутнього України. Апологети промосковської орієнтації на цей раз вдало поєднали прагнення населення до євроінтеграції й бажання зберігати тісні зв’язки з Росією.

Проте слід зауважити, що далеко не всі представники зазначеного лобістського напрямку приділяють багато уваги публічній політиці. Багато з них зосереджені на своїх суто корпоративних бізнесово-майнових проблемах (зокрема, на просуванні інтересів російських інвесторів). Тому з питань геополітичного характеру — мовної політики, ставлення України до НАТО та ін. — вони часто схильні обмежуватися голосуваннями і кулуарними комбінаціями в органах влади. Це робить процес лобіювання ще більш непрозорим і втаємниченим для широкої громадськості.

Загалом діяльність проросійських лобістських груп “ліберального” напрямку можна вважати найуспішнішою порівняно з іншими (надто щодо впливу на українську еліту). Згадані

¹ Автор представляє “Центр оценки политических рисков” — аналітичну структуру ІВГ “Телеграфъ”.

групи мають істотні переваги як над своїми конкурентами, так і над опонентами (“євроатлантистами” та іншими “західниками”). По-перше, як уже зазначалось, їхня ідеологічна платформа та імідж ділових прагматиків-професіоналів виглядають більш виграшними на тлі інших. Якщо ситуація у світі найближчим часом не змусить Росію до конфронтації із Заходом, ліберальні аргументи на користь промосковської орієнтації України будуть досить переконливими. По-друге, їхні структури забезпечені високооплачуваними професіоналами та сучасною технічною базою. Це дає їм можливість справляти пропагандистський вплив не тільки на демагогічно-декларативному рівні, а й шляхом грамотної акцентуації у переважно якісному інформаційному продукті.

Втім, попри всі успіхи промосковських “центристів-лібералів”, важливим лобістом російських інтересів в Україні була й залишається Комуністична партія. КПУ контролює невеликий, але консолідований сегмент протестного електорату, об’єднаний ностальгією за радянським минулим, глибокою психологічною прив’язкою до Москви й агресивним несприйняттям всього західного. Цей електорат завдяки своїй відданості і згуртованості неодноразово забезпечував комуністам проходження до парламенту у здавалося б безнадійній для них ситуації і можливості для організації масових акцій проросійського характеру. Найдисциплінованіша у Верховній Раді України V скликання фракція та розгалужена партійна мережа роблять комуністів досить потужною лобістською структурою. Тому зміни у відносинах Москви з КПУ, вочевидь, матимуть суто тактичний характер (наприклад, прямий вихід на офіційний Кремль з ог-

ляду на помітну маргіналізацію КПРФ Г. Зюганова, що раніше була посередником між ними).

Цікаво, що свого часу вітчизняна Компартія намагалася лобіювати навіть інтереси Молдови, “братнє” комуністичне керівництво якої спочатку сподівалося ізолювати самопроголошену Придністровську Молдавську Республіку (ПМР) саме за сприяння своїх київських однодумців. Принаймні президент Молдови Воронін напередодні виборів до Верховної Ради України 2002 р. прямо заявляв, що домогтися блокади Придністров’я буде значно легше у разі перемоги на них КПУ [2, 3]. Згодом, уже після “помаранчевої революції”, голова КПУ П. Симоненко піддасть нищівній критиці президента В. Ющенка за реалізацію тих планів, які самі комуністи, вочевидь, планували лобіювати ще кілька років тому.

Переходячи до розгляду вітчизняного прозахідного лобі, слід зазначити, що попри його більшу (ніж у москвофілів) ідейну єдність і успіх у президентських виборах 2004 року, перед ним стоїть низка проблем об’єктивного й суб’єктивного характеру.

Наразі найвпливовішою прозахідною силою в Україні є команда Віктора Ющенка. Під “командою” слід розуміти найближче оточення Ющенка, бізнесові структури, що за ним стоять, а також найтісніше пов’язаних із ним політиків і партій — НСНУ, НРУ та КУН, що об’єднані у Верховній Раді V скликання в парламентську фракцію “Наша Україна”.

Згадані партії давно дотримуються європейської, а інколи і антимосковської орієнтації, зокрема, репрезентуючи її в парламенті. Однак незгідливість та організаційно-кадрова слабкість націонал-демократів досі заважала їм виступати єдиною про-

західною силою. Більше того, тактичні потреби часом штовхали їх на шкідливі для України проросійські кроки (як-от ухвалення конституції Криму чи підтримка угоди про розподіл Чорноморського флоту). Можна стверджувати, що принаймні до початку “касетного скандалу” у 2000 р. найдійовішими прозахідниками були не націонал-демократи, а окремі чиновники, дипломати, військові, бізнесмени, тобто прихильники євроінтеграції (В. Горбулін, Б. Тарасюк, В. Гречанінов та ін.).

Значна популярність і демонстративна “європейськість” Віктора Ющенка, з одного боку, об’єднала навколо нього націонал-демократів, з іншого, — зробила його в очах Заходу найкращим кандидатом на роль лідера цього лобі. Своєю урядовою діяльністю у 2000–2001 рр. В. Ющенко сприяв збалансуванню російського впливу західним та обмеженню можливостей бізнес-угруповань, однозначно орієнтованих на Москву. Він забезпечив обов’язкову участь західних інвесторів у приватизації обленерго, опирався переданням Росії газотранспортної системи та імпорту російської електроенергії на Донбас. Усе це, а також масована підтримка В. Ющенка Заходом ще під час “касетної справи” протиставило його Москві та українським бізнесово-політичним кланам, що лобіюють російські інтереси (або принаймні не заважають їх реалізації).

Таке позиціонування загалом підтверджується особистими заявами В. Ющенка, в яких він м’яко, проте однозначно опонує політичній та економічній інтеграції з Росією (зокрема, ідеї “До Європи — з Росією!”), аргументуючи це різноспрямованістю наших економік, різними темпами реформ, геополітичними й історичними відмінностями країн.

Однак окрім особистих поглядів і зв’язків В. Ющенка, існують інші важливі чинники його геополітичної орієнтації. Всі ці чинники зумовлені президентськими амбіціями Ющенка у 2009 р. Реалізація цих амбіцій вимагатиме узгодження зовнішньополітичних кроків із громадською думкою та інтересами різноманітних сил (як в Україні, так і за кордоном).

Певна річ, збереженню прозахідної орієнтації Ющенка (особливо протидії інтеграції з Росією) сприятиме значна антимосковська налаштованість виборців Західної України — соціальної бази Ющенка та традиційного електорату партій, що його підтримують. Причому така налаштованість зумовлена не лише історичними та соціокультурними, а й геоекономічними причинами. Адже повноцінний розвиток цих регіонів можливий лише в разі якнайтіснішої транскордонної співпраці із західними сусідами України (що, безумовно, вимагатиме входження до Євросоюзу у тій чи іншій часовій перспективі). Натомість тісніша інтеграція з Московою неодмінно спричинить виникнення додаткових бар’єрів на західному кордоні. Зокрема, у “прозорості” цього кордону життєво зацікавлені численні західноукраїнські “гастарбайтери” та їхні сім’ї.

Другим потужним чинником стимулювання антимосковського курсу чинного Президента та його однодумців є тиск з боку Європи, особливо з боку США, на політичну, матеріальну та інформаційну підтримку яких переважно розраховує Ющенко. До того ж економічні інтереси деяких бізнесменів, що підтримують Ющенка (наприклад, П. Порошенка), полягають в обмеженні імпорту російських харчових продуктів, максимальній ізоляції цього сегмента вітчизняного ринку від московських

інвесторів і жорсткого протегування свого експорту до СНД.

Водночас не можна не брати до уваги й ті обставини, які вже неодноразово гальмували прозахідну лобістську активність команди Ющенка й цілком можуть актуалізуватися знову. Це, по-перше, жорсткий зовнішньополітичний курс Кремля, з будь-яким можливим господарем якого В. Ющенко муситиме домовлятися принаймні про офіційний “нейтралітет” у внутрішньоукраїнських політичних конфліктах. Враховуючи об’єктивно слабку позицію Ющенка на таких переговорах і м’якість його політичного стилю, тут можна очікувати значних поступок. По-друге, це наявність проросійських (а ще більше — антинатовських) настроїв серед виборців Центральної України. Саме їхня позиція зробила можливою перемогу Ющенка у 2004, і тому він не може не враховувати переконань наддніпрянців і надалі. Сама по собі така налаштованість не є завадою, оскільки “європейський вибір” також популярний у центрі і навіть на сході країни. Проте опонентам Ющенка вже частково вдалося трансформувати паціфістські й помірковано проросійські настрої цього електорального сегмента на різко антиющенківські та/або антизахідні.

Підсумовуючи характеристику Ющенка, слід наголосити: його роль як прозахідного лобіста залежить насамперед від ефективності роботи представників “Нашої України” в урядових та управлінських структурах, а також від ситуації, що складатиметься з наближенням наступних президентських виборів. Оскільки команда Ющенка сама по собі не володіє значущими економічними й медіа-ресурсами, в разі невдалої реалізації своєї політичної програми він впливатиме на зовнішньополітич-

ну орієнтацію України навіть менше, ніж деякі з його нинішніх союзників.

У світлі розвитку саме такого сценарію необхідно зупинитися на деяких інших потенційних лідерах прозахідного лобі. Чи не найяскравішою постаттю тут є міністр закордонних справ в урядах В. Ющенка, Ю. Тимошенка, Ю. Єханурова та В. Януковича (за квотою Президента), голова партії “Народний Рух України” Борис Тарасюк. Він давно вважається переконаним прихильником інтеграції України до НАТО та Євросоюзу. Представляючи нашу країну в цих організаціях, а згодом очолюючи Міністерство закордонних справ, Б. Тарасюк активно сприяв зближенню з ними. Це створило йому авторитет діяча з твердими зовнішньополітичними поглядами (на тлі загальної “багатовекторності”), а також, що важливо, популярність і зв’язки на Заході.

Крім того, Б. Тарасюк фактично є уособленням зовнішньополітичної платформи блоку “Наша Україна”. Саме він зазвичай прагне формулювати і спільну позицію одноіменної фракції в цій сфері. Виступаючи від імені “Нашої України”, Б. Тарасюк пропагує однозначну орієнтацію на Європу, посилення євроінтеграційних зусиль (зокрема, чіткіше визначення параметрів співпраці з ЄС і НАТО) та нарощування співробітництва з країнами — майбутніми членами Євросоюзу. На посаді глави МЗС він намагався активізувати й унезалежнити українську зовнішню політику, закріпити за Україною статус лідера в ГУАМ та “Спільноті демократичного вибору” й узагалі посилити її вплив у Центрально-Східній Європі. Всі ці дії спрямовані на обмеження політичної, економічної та інформаційно-культурної експансії Росії в Україні, а також на диверси-

фікацію джерел імпорту енергоносіїв і недопущення продажу російським інвесторам нашої газотранспортної системи.

Б. Тарасюк безпосередньо опонує московському геополітичному впливу в Україні, заявляючи, що Росія після приходу Путіна до влади прагне відірвати Україну від євроатлантичних процесів і прив'язати її до процесів реінтеграції. Втім, аналогічні погляди висловлює багато вітчизняних експертів, тож це свідчить не так про обізнаність чи тенденційність, як про прямоту та відвертість нинішнього міністра закордонних справ.

Натомість заангажованість Б. Тарасюка виявляється в його подекуди некритичній підтримці зовнішньополітичних ініціатив США, зокрема, щодо підвищення ролі України в боротьбі з “міжнародним тероризмом” та розповсюдженням ядерної зброї. Наприклад, перебуваючи на міністерській посаді, він практично припинив співпрацю з так званими “країнами-вигнанцями”, що нібито підтримують “терористів”. Йдеться у тому числі й про Іран, з яким Україна планувала реалізовувати спільні комерційні проекти, зокрема щодо виробництва пасажирського літака Ан-140. Нагадаємо, що раніше Україна під тиском США вже відмовилася від участі харківського ВО “Турбоатом” у побудові іранської АЕС у м. Бушир. Ця геополітична “жертва” завдала економічної шкоди Україні, однак не допомогла припинити “небезпечне” будівництво, оскільки цей контракт тоді одразу ж взялася виконувати російська фірма. За часів другого перебування Б. Тарасюка на чолі українського МЗС Київ фактично згорнув співпрацю з недружніми до США режимами в Латинській Америці (передусім із Венесуелою та Кубою), що

значно погіршило імідж нашої країни у регіоні загалом.

Водночас МЗС і команда Тарасюка не спромоглися висунути достатньо комплексної програми переорієнтації України на Захід, реалізація якої могла б компенсувати зазначені геополітичні втрати й окреслити чіткі перспективи подолання головних перепон на шляху євроінтеграції. В результаті зовнішньополітична риторика Тарасюка інколи здається відірваною від життя. Це, своєю чергою, дискредитує ідею європейського вибору у масовій свідомості українців.

Крім власне лобістів, в Україні діють структури, які опосередковано просувають ідею євроатлантичного вибору. Серед них варто відзначити насамперед “мозкові центри”, які, виробляючи незаангажований аналітичний продукт, досліджують недоліки, переваги і перспективи проєвропейського та промосковського курсів. Таку роль, зокрема, виконують Український центр економічних і політичних досліджень (УЦЕПД ім. О. Разумкова), Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України (ЦМК-ЗПУ), Центр досліджень армії, конверсії й роззброєння (ЦДАКР). Ці структури є досить авторитетними як серед української еліти, так і за кордоном, їх оцінки часто висвітлюються у ЗМІ. Крім того, ці центри мають власні впливові медіа-ресурси, розраховані на професійну аудиторію: журнал “Національна безпека і оборона” (УЦЕПД), бюлетень “Український монітор” (ЦМКЗПУ), інформагенцію “Defense-Express” (ЦДАКР).

Щодо медіа-підтримки євроатлантичного вибору, то не можна говорити про однозначну прозахідну орієнтацію тих чи інших впливових ЗМІ. Існує лише незначний дисбаланс на користь проєвропейських тенденцій у політиці газет “Вечірні вісті”,

“День”, “Дзеркало тижня”, телеканалів “1+1”, СТБ та “Новий канал”. Найбільш прозахідними суб’єктами українського медіа-ринку є українські редакції “Радіо Свобода” та радіо “Голос Америки” (контрольовані Інформагенцією США), а також фінансована діаспорою газета “Українське слово”. Однак ці ЗМІ популярні переважно серед гуманітарної інтелігенції і поступаються за аудиторією провідним проросійським ЗМІ.

Фінансовими донорами прозахідних сил в Україні є переважно іноземні благодійні організації. Серед них неурядовими є Міжнародний фонд “Відродження” (контрольований Джорджем Соросом), Фонд Фрідріха Еберта, Фонд Ганса Зайделя та ін. Державні/міждержавні органи Заходу презентовані такими структурами, як Центр інформації та документації НАТО в Україні, Агенція США з міжнародного розвитку (USAID), Інформаційна агенція США (USIA), Freedom House, Канадський фонд співробітництва, Гьоте-Інститут (ФРН), Польський інститут, МЗС Нідерландів (програма МАТРА-КАР). Основними формами діяльності цих структур є організація і фінансування різноманітних дослідницьких і пропагандистських проектів за участі українських організацій та окремих громадян.

Зауважимо, що метою західних організацій (принаймні офіційно проголошуваною) не є лобіювання євроатлантичного вибору України або іноземних інтересів, тим більше протидія російському впливу. Проте ретельно приховувані спонсорами цих структур геостратегічні аспекти їх діяльності не можна відкидати. Наприклад, обстоювані західними представниками в Україні принципи політичної демократії, незалежності мас-медіа, зміцнення інститутів гро-

мадянського суспільства в наших умовах означають досить радикальне впровадження євроатлантичних цінностей і викорінення російсько-радянських соціокультурних традицій. До того ж незалежність журналістів і дослідників означає передусім незалежність від олігархічних груп, більшість з яких наразі є промосковськими. Натомість формується матеріальна залежність українських інтелектуалів від західних грантів. Через це частина інтелігенції стає особисто зацікавленою в поглибленні співпраці України з країнами-донорами, і передусім у виконанні умов надання технічної допомоги.

Діяльність цих різних організацій, що надають допомогу Україні, зазвичай не є скоординованою між собою. Їх ресурси й зусилля розпорошуються, що заважає (поряд із іншими факторами) виникненню справді потужних неурядових лобістів євроатлантичної орієнтації. Окрім іншого, представники прозахідних організацій не завжди адекватно сприймають суспільну ситуацію. Відтак іноземні структури та їх вітчизняні партнери досі не можуть організувати потужну суспільну підтримку європейського вибору України, хоча б на рівні еліти, навіть попри перемогу удавано прозахідних сил на президентських виборах 2004 року. Тож логічним підсумком цього став відносний успіх угруповань, орієнтованих на Москву, у парламентській кампанії-2006. Внести якісні зміни у ситуацію і врівноважити московський вплив західним здатні лише ті бізнесово-політичні суб’єкти, чия євроатлантична заангажованість поєднувалася б із реальними претензіями на економічну й політичну владу в Україні та готовністю до пов’язаної зі здійсненням широких владних повноважень відповідальності.

Література

1. Київський телеграфъ. — 2002. — 14 янв.
2. Коммунист. — 2001. — 5 дек.
3. *Политическая система США: Актуальные измерения.* — М.: Наука, 2000. — 286 с.
4. *Політологічний енциклопедичний словник* / Упоряд. В. П. Горбатенко; Заред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-ге вид., допов. і переробл. — К.: Генеза, 2004. — 736 с.
5. *Політологія: Акад. курс: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.* / М. І. Панов (кер. авт. кол.), Л. М. Герасіна, В. С. Журавський та ін. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: Вид. дім “Ін Юре”, 2006. — 520 с.
6. Рамадан О. І. Сучасний лобізм: умови виникнення та політичний зміст // *Політологічний вісник.* — 2002. — № 10. — С. 134–142.
7. *The Blackwell Encyclopedia of Political Institutions.* — N. Y., 1987. — 852 p.
8. *Encyclopedia Americana.* — International Edition, 1997. — Vol. 17. — 894 p.
9. *The Webster's New International Dictionary of the English language.* — 2nd ed. — Boston, Mass., USA, 1959. — 3194 p.